

Vem bestämmer det då?

En studie om barns perspektiv på deras egna delaktighet och inflytande

Av: Angelica Rössler

**Handledare: Linda Murstedt
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och
lärande | Interkulturell lärarutbildning mot
förskola | Erfarenhetsbaserad |
Självständigt arbete 15hp |
Utbildningsvetenskap C | Höstterminen 2017**

Abstract

Title: Says who? The child's perspective on the pedagogue and the preschool

The main purpose of this study is to investigate the child's perspective of the pedagogue in preschool and their own possibilities to participate on their own terms and have a real influence on the daily activities. The questions that I have used in order to help me answering the main purpose have been:

- What is the role of the teacher in preschool based on the child's perspective?
- How do the children view the influence and participation they have in preschool?
- When and about what does the adults versus children decides in preschool, according to the child?

To be able to study the child's perspective on this matter have I been observing and interviewing six children at the age of five years old in a preschool. I have used a hermeneutic research approach in order to interpret the results.

The main result of this study is that from a child's perspective, their possibilities for participation and having a real influence are relatively limited. The limitation is depending on the social standards that is influencing the preschool. The child's perspective on the pedagogue is that it should be a kind, fun and caring person.

Keywords: The child's perspective. Hermeneutic. Preschool. Children's influence.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Tidigare forskning	4
Teoretiska utgångspunkter	7
Hermeneutik	7
Barnperspektiv och barns perspektiv	8
Inflytande och Delaktighet	10
Makt och maktförhållande	11
Syfte	13
Frågeställningar	13
Metod	14
Urval	14
Bortfall	14
Procedur	15
Validitet och triangulering	16
Etiska överväganden	17
Resultat	19
Utomhus - den fria leken	19
Inomhus - att välja	22
Fröken	26
Sammanfattning	28
Diskussion och slutsatser	29
Diskussion	29
Metoddiskussion	31
Slutdiskussion	32
Referenser	34
Tryckta källor	34
Otryckta källor	35
Bilagor	36

Inledning

Den här uppsatsen handlar om hur barn i förskolan ser på vuxna och deras egna möjligheter att vara delaktiga och att ha inflytande. Bakgrunden till vad som faktiskt fick mig att välja detta ämne är mitt intresse för vad som brukar benämnas som barnens perspektiv. I diskussion med andra pedagoger framkom ett stort intresse för hur barn ser på pedagoger. Intresset för frågan kan även kännas igen från att vuxna uttrycker att de utgår från ett barns perspektiv men många gånger tenderar att istället tolka barnen utifrån sin egen, det vill säga vuxnas synvinkel. Barnen sätts visserligen i fokus men utgångspunkten blir gärna vuxnas perspektiv och referensramar (Arnér & Tellgren 2006, s.28).

Förskolan arbetar utifrån styrdokument där ibland läroplanen och FN's konvention om barns rättigheter. I läroplanen för förskola står det att:

“Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed får möjlighet att påverka sin situation”(Lpfö 98 rev.16, s.12).

Vidare står det att:

“Förskolläraren ska ansvara för att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll” (Lpfö 98 rev.16, s.12).

Även i barnkonventionen står det att varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet och att barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad och att varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka åsikter (Utrikesdepartementet 2006).

Förskolan och de vuxna ska finnas där för barnen skull men samtidigt som pedagoger uttrycker att det är svårt att hinna med vill man ge barnen möjlighet till inflytande och delaktighet (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s.76). Om man då väljer att prioritera bör man utgå från barnens tankar om vad som de själva anser är viktigt för deras utveckling i förskolan. Intressant blir att ställa sig frågan om barnen tycker att pedagoger gör det som barnen skulle vilja att de gjorde och hur barnen själva ser på sitt eget inflytande och delaktighet i förskolan, att faktiskt få bestämma.

Tidigare forskning

En av utgångspunkterna i den här studien är att lyfta fram barns perspektiv på förskolan som verksamhet och kanske mer konkret på pedagogen och det relationella spel som finns mellan barnet och pedagogen. Just begreppet barns perspektiv är centralt för studien, ett begrepp som sällan eller aldrig nämns ensamt utan tillsammans med eller distanserat från begreppet barnperspektiv. Båda begreppen har blivit allt vanligare i bland annat läroplaner för yngre barn och i litteratur som används ifrån lärarutbildningen, samt även i forskning där man alltmer relaterar studier som utgående från barns perspektiv eller definierar sin forskning som hemmahörande i ett barnperspektiv. Begreppen har, kan de båda pedagogikprofessorerna Eva Johansson och Ingrid Pramling Samuelsson konstatera, "blivit begrepp i tiden!" (Johansson & Pramling Samuelsson 2003a, s.1). Det innebär att det finns en relativ bred forskning som utgår från begreppet barns perspektiv varpå Johansson och Pramling Samuelsson har bidragit stort, om inte alla gånger som textförfattare utan även som redaktörer för antologier (se bl.a. Johansson & Pramling Samuelsson 2003b).

När det gäller hur barn ser på de vuxna i förskolan och framförallt hur de anser på vilka sätt de vuxna bestämmer så har Elisabeth Arnér och Britt Tellgren (2006) gjort en relativ omfattande undersökning som de presenterar i *Barns syn på vuxna - att komma nära barns perspektiv*. Ett av deras syften med deras studie är att visa på hur barn kan uppfatta sina möten med vuxna men också på de maktförhållanden som råder mellan barn och vuxna och som så tydligt präglar kommunikationen mellan dem (Arnér & Tellgren 2006, s.16). Deras studie är väldigt tydlig med att vilja utgå från barns perspektiv. Ett viktigt resultat från Arnér och Tellgrens studie är att några av barnen tycker att de får vara med och bestämma hemma medan de flesta tycks istället ta för givet att det är de vuxna som bestämmer (Arnér & Tellgren 2006, s.79). Fortsättningsvis menar de på att barnen inte tar några initiativ till att bestämma eftersom de inte har blivit tillfrågade vilket leder till att barnen inte har några reella idéer om vad de skulle vilja ha inflytande över samt de gånger de får vara med och bestämma så blir beslutet det som de vuxna vill (Arnér & Tellgren 2006, s.83ff). Johansson och Pramling Samuelsson menar på att utöver det kanske givna intresset för barns lärande utifrån barns perspektiv i forskning och pedagogisk praxis, så finns det även ett intresse för frågan

om rättigheter och makt då barn alltid befinner sig i en underordnad position i relation till vuxna och har små möjligheter att hävda sin integritet (Johansson & Pramling Samuelsson 2003b, s.4). Klara Dolk belyser i sin avhandling *Bångstyriga barn. Makt, normer och delaktighet i förskolan* hur maktrelationerna mellan barn och vuxna tar sig uttryck och vilka möjligheter barn har till delaktighet, motstånd och nyskapande (Dolk 2013, s.13f). Hon menar på i hennes studie att pedagoger kan känna en osäkerhet kring vad delaktighet och inflytande egentligen innebär och att det ibland framkommer en rädsla över att barn kanske får för mycket att säga till om och till och med tar över verksamheten (Dolk 2013, s.175). I sina avslutande kapitel menar Dolk på att barns möjligheter till att få bestämma, försvåras av att de vuxna är just vuxna och dessutom pedagoger, vilket kan leda till att barnen gör motstånd på olika sätt (Dolk 2013, s.223). Hon fortsätter med att diskutera begreppen inflytande och delaktighet och menar på att det senare enligt hennes studier bör användas för att skapa ordning i den demokratiska process som ska finnas på en förskola och inte ses som ett hot för pedagoger förutsatt att de tar sig tiden till just dessa processer (Dolk 2013, s.225f).

Rauni Karlssons syfte i sin bok *Demokratiska värden i förskolebarns vardag* är framförallt att undersöka hur demokratiska värden som ansvar, omsorg och respekt kommer till uttryck i barnens relationer i förskolans vardag och som delsyfte har hon, vilket är mer av intresse för min egen studie, att söka besvara hur individens frihet, integritet och jämställdhet gestaltas (Karlsson 2009, s.21). Ett för den här undersökningen viktigt resultat från Karlsson studie är det faktum att pedagogerna innehar en pedagogisk position som innebär ett tolkningsföreträde där barnens olika perspektiv och gemensamma intresse kan hamna i skymundan och där barnens ageranden resulterar i belöningar, antingen på förskolan eller hemma (Karlsson 2009, s.183). Som jag kommer att visa i min studie så är det av vikt att lyfta fram det här tolkningsföreträdet då det även framträder vid en diskussion utifrån barns perspektiv. I sin studie om pedagogers arbete med barns inflytande belyser Westlund problematiken kring barnens rättighet till inflytande men att det även ska balanseras så inte barnet belastas med för stort ansvar (Westlund 2011, s.11). I Westlunds resultat av studien kommer hon fram till att när pedagogerna inriktar sitt arbete med barns inflytande innebär det att barnen ska få möjlighet att göra det de själva vill göra, alltså en stark koppling mellan inflytande, frihet och demokrati (Westlund 2011, s.146). Barn är mer bekanta med ordet

bestämma än inflytande och Westlund menar att det då kan uppfattas som att barnen bör bestämma i förskolans verksamhet för att kunna ha inflytande (Westlund 2011, s.147).

Teoretiska utgångspunkter

Hermeneutik

Jag har använt mig av en hermeneutisk forskningsansats på det sättet att jag som forskare har gjort tolkningar av de intervjuer som jag genomfört med barnen. Hermeneutik är lämplig att använda då syftet med studien är att få tillgång till informanternas egna upplevelser av fenomen samt när informanterna ska ges stort utrymme att själva välja vad de vill tala eller skriva om (Eklund 2016, s.1). Genom tolkningarna har jag försökt att skapa mig en förståelse för barnens perspektiv på deras egna inflytande i förskolan. Att skapa sig en förståelse innebär, i det här fallet, att försöka leva sig in i hur barnen upplever sin vardag på förskolan. Jag menar då på att jag därigenom vandrar genom de tre dimensionerna *upplevelse - uttryck - förståelse* vilket innebär att jag endast kan skapa mig en förståelse för något genom att studera uttrycken från studieobjektets, det vill säga barnens, upplevelser (Thomassen 2014, s.181). I och med att jag använt mig av hermeneutiken så blir det naturligt att, i min förståelseprocess för barnens perspektiv, även använda mig av den hermeneutiska cirkeln vilket innebär att jag i mitt tolkningsarbete rör mig likt en pendel mellan resultatet av intervjuerna och den förförståelse som jag redan har (Thomassen 2014, s.185). Mer utvecklat så har jag arbetat hermeneutiskt genom att ställa helheten i relation till delarna för att försöka få fram en så fullständig förståelse som möjligt. Rent konkret så har jag i min tolkningsprocess av mina resultat gått från att ha tittat på helheten, vilket resultat jag sett och tolkat från intervjuerna för att sedan pendlat tillbaka till att tolka observationerna ytterligare, tillbaka till helheten och sen vidare till intervjuerna för att se om jag kan tolka det material jag har från mina olika perspektiv. Syftet har hela tiden varit att se helheten vilket Patel och Davidson kallar för holism som innebär att forskaren får fram en helhet som är större än delarna (Patel & Davidson 2003, s.29). Det är ofrånkomligt så att min förförståelse och eventuellt mina förutfattade meningar har påverkat hur jag tolkat det som barnen uttryckt i intervjuerna, vilket jag har försökt att använda som ett verktyg i sig i arbetet. Allting från helhet och del, min förförståelse, mina olika perspektiv i pendlingen blir också till en helhet som ofta kallas för den hermeneutiska spiralen (Patel & Davidson 2003, s.30).

Barnperspektiv och barns perspektiv

Som jag skrev i inledningen så står det i barnkonventionen att varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet samt att barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad och att varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka åsikter (Utrikesdepartementen 2006). I diskussioner kring hur barnets åsikt ska förstås brukar man föra fram begreppen *barnperspektiv* och *barns perspektiv*, de har så att säga blivit begrepp i tiden (Johansson & Pramling Samuelsson 2003b, s.1). Ett annat begrepp som relativt ofta används är att sätta barnen i centrum. Det innebär att när vuxna diskuterar om barn utgår de oftast från vuxna föreställningar om barn, hur vi ser på och uppfattar barn, istället för att utgå från deras egna erfarenheter (Emilson 2003, s.34). Mer konkret kan det exempelvis handla om att skolor och förskolor sätter in åtgärder för barnets bästa med barnet i centrum utan att varken ifrågasätta sin egen insats eller verksamhetens (Emilson 2003, s.35). Arnér och Tellgren menar på att barn ofta framställs som objekt för de vuxna snarare än som subjekt, vilket kan förstås som att vuxna ser på barn enbart ur ett vuxenperspektiv (Arnér & Tellgren 2006, s.12). De menar på att begreppet barnperspektiv kan innebära dels att vuxna ser barnet och dels att man har barnet i åtanke och fortsätter sedan med att detta synsätt bör leda till att vuxna försöker se en situation också utifrån barnets synvinkel, sträva efter att förstå det och vidta åtgärder som de bedömer vara till barnets bästa (Arnér & Tellgren 2006, s.34). Sammanfattat så innebär barnperspektiv att vuxna ser barnen, strävar efter att förstå dem och åtgärdar för barnets bästa, något som Arnér och Tellgren menar på egentligen är vuxenperspektiv på barn (Arnér & Tellgren 2006, s.41).

Om man däremot ska använda sig av begreppet barns perspektiv så innebär det att man tillskriver barn en egen kultur där de själva erfar och förstår världen och där barnens delaktighet är ett krav för att vuxna ska kunna ta tillvara på det (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003, s.71). Mer kortfattat så innebär barns perspektiv att synliggöra det som visar sig för barnet, barnets erfarenheter, intentioner och uttryck för mening (Johansson 2003, s.42). När man i forskningssyfte ska utgå från barns perspektiv så måste man utgå från barnens egna föreställningar om sina liv, sett ur deras egna synvinkel. För att kunna komma åt detta så krävs det att barnen erfar att deras värld blir hörd och sedd, att deras intressen, intentioner och sätt att förstå bemöts av forskaren (Pramling Samuelsson & Sheridan 2003,

s.71f.). Ett sätt att närma sig barns perspektiv är genom samtalet. Dock är det viktigt att komma ihåg att forskaren, och för all del även pedagogen i vardagen, alltid kommer att göra tolkningar av det som de får fram av barns perspektiv, och just därför är samtalet en viktig form för att lära känna barn och förstå deras föreställningar (Arnér & Tellgren 2006 s.40). Våra möjligheter att fullt ut förstå barns perspektiv, intentioner och uttryck för mening, är alltså begränsade och den kunskap som kan erhållas är komplex och knappast fullständig. I tolkningen av barns agerande gäller det därför att se hela situationen där andra barn och forskaren ingår och att vara öppen för den tvetydighet och komplexitet som är karaktäristisk för barnens livsvärld, vilket här ska förstås som den värld som enbart barnen genom att vara just barn har tillgång till (Johansson 2003, s.44). Att tolka barns perspektiv blir på så sätt både en fråga om att ha kunskap om och att vara lyhörd för barnets uttryck och det sammanhang som barn ingår i (Johansson & Pramling Samuelsson 2003a, s.24). Sammanhanget är viktigt när vi diskuterar barns perspektiv då barn precis som vuxna formas av och erfar den egna tillvaron i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang och att det dessutom varierar utifrån barnets olika roller: kompis, son/dotter eller förskolebarn. (Arnér & Tellgren 2006, s.36). Perspektivet säger något om hur barnet tänker, men också något om den erfarna "verkligheten" i förskolan, vare sig det är relationer eller miljö (Johansson & Pramling Samuelsson 2003a, s.25).

För att bättre belysa undersökningens resultat och hjälpa mig att besvara studiens syfte utifrån barns perspektiv har jag valt att utgå från följande analysbegrepp; *Delaktighet och inflytande* samt *makt och maktförhållande*.

Inflytande och Delaktighet

Begreppen *delaktighet* och *inflytande* kan vid en första anblick te sig vara synonyma med varandra på det sättet att det har samma betydelse. Men i studier som har liknande syften och frågeställningar som min egen används begreppen på skiftande sätt. Arnér och Tellgren diskuterar tidigt i sin bok om begreppen delaktighet och inflytande och menar på att det senare är att föredra för deras undersökning då det betyder att barnen har en reell möjlighet att påverka sin situation till skillnad från delaktighet som mer kan tolkas som att få vara med om något som redan är bestämt (Arnér & Tellgren 2006, s.15). Dolk diskuterar å andra sidan kring att begreppet delaktighet har blivit en synonym med att få bestämma och att detta leder till en osäkerhet kring hur mycket delaktiga barnen ska få vara. Dolk menar att man kan förstå inflytande som påverkan genom formella demokratiska beslutsprocesser, exempelvis barnråd och delaktighet kan förstås som något relationellt som uppstår mellan människor (Dolk 2013, s.179f). Westlund använder däremot inflytande som något som antas uppstå och existera i relationer, vilket hon menar på är pedagogernas ansvar att skapa förutsättningar för (Westlund 2011, s.36). Rauni Karlsson diskuterar inflytande i sin bok *Demokratiska värden i förskolebarnens vardag* (2009). Hon pratar specifikt om inflytande genom handling och hänvisar till FN:s barnkonvention där det betonas det enskilda barnets rättigheter att i samhällets olika institutioner kunna göra sin röst hörd både som aktör men även som objekt för vuxnas åtgärder (Karlsson 2009, s.23). Karlsson fortsätter med förklara att man genom hur barns inflytande genom handling tar form kan informeras om deras livsvillkor vilket för den här uppsatsens innebär information om de strukturer som finns på förskolan (Karlsson 2009, s.24). Hon exemplifierar genom att peka på leken som en arena där barnens handlande är av vikt för det positionerande barnen emellan som pågår men även gentemot pedagogerna och hur detta kan styras av pedagogerna (Karlsson 2009, s.46). Karlssons text om inflytande genom handling kan jämföras med Dolks tankar om hur barn genom motstånd har möjligheter till inflytande (Dolk 2013, s.13). Hon menar bland annat på att barn genom att skoja, vägra och gråta gör motstånd mot de vuxna och den pedagogiska verksamheten och på så sätt försöker nå inflytande (Dolk 2013, s.34). Jag kommer att i min analys av mina resultat att använda inflytande på samma sätt som Arnér och Tellgren vilket innebär att jag kommer att söka efter hur barnen faktiskt kan påverka på olika plan i deras vardag på förskolan men även hur det faktiskt sker.

Makt och maktförhållande

Som jag skrev under kapitlet *Tidigare forskning* så belyser Klara Dolk hur maktrelationerna mellan barn och vuxna tar sig uttryck. Dolk tar en del av sitt avstamp från sin diskussion kring makt och normer där hon refererar bland annat till Foucault och Butler och menar på att normer skapar kunskaper och sanningar och ger upphov till individers handlingar, attityder och val (Dolk 2013, s.26). Vidare menar Dolk på att normerna, trots att barn och vuxna lever i samma samhälle, ter sig olika för barn och vuxna och att relationen dem emellan blir asymmetrisk när det gäller just makt och att detta beror på det redan inbyggda relationsförhållandet barn/pedagog (Dolk 2013, s.31). Med det så kan man förstå maktbegreppet utifrån att det verkar genom normer och normalisering och att maktförhållanden ofta tar formen av ojämna och relativt stabila styrkeförhållanden (Dolk 2013, s.26). Arnér och Tellgren skriver i sin text att barn är medvetna om maktförhållandet mellan barn och vuxna genom att de skulle kunna bestämma om saker men bara när de vuxna tycker att det är lämpligt (Arnér & Tellgren 2006, s.85). Medvetenheten om att makten ligger hos de vuxna syns även genom att barnen följer de vuxnas regler och gör de val som de vuxna vill och därmed är de vuxna till lags (Arnér & Tellgren 2006, s.108). Normerna på förskolan kan beskrivas som de "osynliga" reglerna som är bestämda av pedagogerna och som barnen förhåller sig till. Dolk skriver att ett sätt för barnen att skapa sig inflytande är att göra motstånd och exemplifierar det bland annat med matsituationen (Dolk 2013, s.192f). I hennes exempel utspelar sig en matsituationen där barnen bryter mot de normer och regler som finns i matsalen genom att bland annat leka med maten trots att en pedagog sitter vid samma bord. Dolk menar på att det är de regler som finns vid matsituationen som skapar möjlighet till motstånd och normbrott (Dolk 2013, s.194). Eva Johansson menar på att de regler som finns, vid exempelvis matsituationen, är till för barnens eget bästa (Johansson 2003, s.50). Barnen ska lära sig att äta upp, följa regler och som pedagog ska man bara behöva säga till en gång, vilket skapar en situation där pedagogen måste se till att barn underordnar sig vissa beslut som de kanske inte förstår (Johansson 2003, s.50). Dolk diskuterar i sin studie maktrelationerna utifrån ett genusperspektiv och pekar intressant på olika situationer där barnen får göra olika val och menar att valstunden är en stund där viljor blir viktiga och där barns och vuxnas viljor förhandlas (Dolk 2013, s.87). Dolk lyfter fram genus som en av de normer som barn kan göra motstånd mot och menar på att det därmed är viktigt att synliggöra

hur genus skapas i förskolan. En av hennes slutsatser är att en viktig uppgift för förskolans värdegrundsarbete handlar om att vidga utrymmet för hur genus skapas (Dolk 2013, s.240). Hon menar vidare på att valfriheten vid valstunden kan ses en vänlig maktutövning från pedagogernas sida där delaktigheten är större än det reella inflytandet (Dolk 2013, s.99f). Jag kommer att analysera mina resultat utifrån begreppen *makt och maktförhållande* vilka jag definierar som att det verkar genom normer och normalisering som bygger på ojämlika styrkeförhållanden.

Syfte

Syftet med undersökningen är att undersöka hur barn i förskolan ser på pedagogen och deras egna möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande. Vi som pedagoger ska finnas där för barnen och en del av den här studien syftar då till att utifrån ett barns perspektiv ta reda på varför vi ska finnas där och till vad. Mina frågeställningar syftar till att utröna huruvida barnen själva anser att de har inflytande och har rätt att uttrycka och kunna påverka i förskolan samt om de anser att de vuxna verkligen lyssnar till deras tankar och önskemål.

Frågeställningar

- Vad är pedagogens roll i förskolan utifrån barns perspektiv?
- Hur ser barnen på vilket inflytande och delaktighet de har i förskolan?
- När och om vad bestämmer vuxna kontra barn i förskolan anser barnen?

Metod

Detta avsnitt kommer beskriva hur jag gått tillväga för att genomföra min undersökning. Jag har valt att göra en kvalitativt inriktad forskning vilket innebär att jag i min undersökning fokuserat på att tolka och förstå barnens upplevelser av pedagogerna på förskolan genom intervjuer och observationer. Med kvalitativt inriktad forskning menas att fokus riktas mot hur människor, i min studie förskolebarn, upplever verkligheten (Patel & Davidson 2011, s.14).

Urval

Jag kontaktade en avdelning på en förskola och bad om att få göra min undersökning där genom att intervjua och observera en grupp förskolebarn i femårsåldern vilka alla går på samma avdelning. Beslutet att välja barn som går på samma avdelning tog jag för att lättare kunna observera barnen i deras dagliga verksamhet. Jag utgick även från att det då blir tydligare för min studie hur barnen interagerar med pedagogerna samt mellan dem själva. Det innebar dessutom att jag skulle få dels ett underlag som jag kan använda mig av i barnintervjuerna och dels ett material som jag kan stärka validiteten i min undersökning, genom att det barnen säger kan stärkas i det jag tolkar utifrån mina observationer. Jag valde att göra min studie med femåringar på grund av att de äldre barnen i förskolan mer tydligt kan uttrycka sig i jämförelse med de yngre barnen. Det var åtta barn som deltog i mina observationer varav jag valde att i två mindre grupper intervjua sex av de åtta. Barnen delades in i grupper om tre, vilka tre som intervjuades tillsammans var slumpmässigt då jag valde att ta de tre som var tillsammans då jag önskade intervjua barnen. Detta för att inte splittra en pågående aktivitet och utelämna barn vilket jag tänker gör barnen mer positiva till att medverka.

Jag kommer i min resultatdel benämna barnen som B1, B2, B3, B4, B5 och B6.

Bortfall

Av de nio barn som jag skickade samtyckesblankett till föräldrarna fick jag tillbaka godkännande av åtta. Om barnets föräldrar valt att avstå från att delta i studien eller utav någon annan anledning inte lämnat in blanketten är inget jag har kunskap om.

Procedur

Den studie jag har gjort är en kvalitativ undersökning då jag har intervjuat och observerat barnen i deras dagliga verksamhet för att få en så reell bild som möjligt. Jag har besökt förskolan vid två olika tillfällen där jag vid det första tillfället har genomfört endast observationer av barnen och vid det andra tillfället har jag både observerat och intervjuat barnen. Under observationerna har jag analyserat hur barnen agerar i olika situationer som en viktig del för min undersökning, jag har fört anteckningar under observationerna för att sedan kunna föra en loggbok över det jag har sett. Av de första observationerna skapade jag mig en bild av hur barnen upplevde sin förskola som jag sedan hade med mig till det andra tillfället. Observationerna av barnen har jag även använt som underlag till intervjuerna för att kunna skapa så bra följdfrågor som möjligt. Med det menar jag att observationerna har syftat till att skapa en högre nivå av validitet, det vill säga att jag kan säkerställa att jag har undersökt det jag avsett att undersöka genom att ha en större förståelse för barnens vardag. Under observationerna har jag ställt några frågor till barnen som jag ansåg kunde vara till nytta för min undersökning. När jag har intervjuat barnen har jag använt mig av en semistrukturerad intervjumetod vilket innebär att jag har utgått ifrån ett frågeområde och inte exakta frågor. Syftet med att använda mig av en semistrukturerad intervjumetod har varit att det skapar utrymme i intervjusituationen för mig att följa med i barnens riktiga tankegångar i ämnet. Intervjuerna har genomförts i det som förskolan kallar sin ateljé där jag och barnen har kunnat sitta ostört. Som en starthjälp i intervjusituationen har barnen fått rita en teckning som de anser illustrerar exempel på aktiviteter barnen gör på förskolan, vilka jag har använt mig av för att barnen skulle kunna fokusera på de frågeområden som jag har valt. Barn behöver synliggöra sina föreställningar för att öka på sina möjligheter att minnas och komma ihåg samt att i tankarna komma ihåg och föreställa sig händelser och platser och ge innebörd åt dessa (Doverborg & Anstett 2003, s.87). Det vi samtalade om till teckningen utgår från frågeområdet som jag har valt att kalla *Tema delaktighet och inflytande*. Under samtalet när det har fallit sig naturligt har jag tagit in de frågor som är under *Tema pedagogerna*. Jag anser att det är en klar fördel för den här undersökningen att jag dagligen arbetar med barn i samma åldrar. Patel och Davidsson refererar till etnometodologiska studier när de resonerar kring vikten av att ”go native”, det vill säga att man kan använda samma symboler, liknelser, språk

och skämt som den man intervjuar (Patel och Davidsson 2003, s.78). Jag har spelat in intervjuerna med hjälp av en lärplatta då jag under samtalet ville koncentrera mig på vad barnen sa och inte på att samtidigt skriva och formulera mig. Jag har gjort det valet för att det passar mig personligen bäst även om jag är medveten om hur valet av att spela in kan ha för effekt på den som blir intervjuad. Det finns en fara i att den som blir intervjuad blir mer återhållsam då den vet om att allt spelas in, samtidigt anser jag personligen att det blir ett bättre flyt i samtalet än om jag skulle behöva pausa för att vara säker på att jag har skrivit ner allt som sagts. Jag har transkriberat allt inspelat material samma dag. Genom transkriberingen och den loggbok jag har fört vid mina observationer har jag sedan kunna påbörja mitt hermeneutiska tolkningsarbete. Med det menar jag att jag i olika steg har tolkat observationer och intervjuer genom att inledningsvis se till min förförståelse av vad jag tror att barn anser om sitt eget inflytande. Efter mitt första observationstillfälle kunde jag bygga vidare på min första tolkning som jag sedan kunde ta med mig till det andra tillfället. Jag hade efter det första tillfället tankar kring vilka mina resultat skulle kunna komma att bli, dessa tankar följde med mig till det andra tillfället. Efter det andra tillfället hade jag all den empiri jag trodde mig behöva. Det hermeneutiska tolkningsarbete fortsatte när jag började renskriva observationerna och intervjuerna till en resultatdel. Jag har i skrivandet av resultatdelen fortsatt det arbetet genom att tolka och tolka om resultaten till där de är idag. I min sammanställning har jag kunnat se att vissa delar framkommer i båda intervjuerna med barnen och i mina observationer vilket jag kommer fokusera på i resultatdelen av uppsatsen.

Validitet och triangulering

Under min insamling av datamaterial anser jag att min studie har en relativt hög validitet då jag vid två tillfällen observerat barnen och även intervjuat dem. Jag har tidigare erfarenhet av att samtala med barn samt insyn i förskolan som institution. Vad gäller validiteten i en kvalitativ undersökning menar Patel och Davidsson att detta dels kan yttra sig i hur forskaren använt sig av sin förförståelse i forskningsprocessen men även hur man skaffat sig underlag för att göra en trovärdig tolkning av barnens livsvärld (Patel och Davidsson 2011, s.106). Då jag har använt mig av en semistrukturerad intervjumetod och inte utgått från fasta frågor blir de följdfrågor jag har ställt utifrån barnens svar. Jag är medveten om att

transkriptionsprocessen har en påverkan på underlaget, då talspråk och skriftspråk inte är det samma. Det är då viktigt för validiteten att jag som forskare inte ändrar, vilket kan vara frestade, exempelvis barnets grammatiska fel eller bisatser. De val som görs i hanteringen av informationen påverkar analysen menar Patel och Davidsson (Patel och Davidsson 2011, s.108). I och med att mitt syfte samt mina frågeställningar är kopplade till *barns perspektiv* så anser jag att forskningsmaterialet är högst relevant. Kravet på validitet innebär att det ska finnas en samklang mellan material och problem, skulle en sådan resonans saknas så skulle materialet uppvisa en bristande validitet (Hartman 2004, s.44).

I min datainsamling tolkar jag det som att barnen inte alltid ger samma information i intervjuerna som framkommer i observationerna. Vid observation av barnen är de överens om att barnen själva kan komma fram till varför vissa regler behövs medan i intervjuerna är barnen eniga om att det är pedagogerna som bestämt reglerna. Detta kommer jag återkomma till i min resultat och analysdel. Här sker något man kallar triangulering. Triangulering kan ske på olika sätt dels genom att använda sig av olika metoder i sin datainsamling för att ge en så fyllig bild som möjligt vilket sedan resulterar i att det sammanfaller eller pekar åt olika håll, vilket kan ge en rikare tolkning (Patel och Davidsson 2011, s.105).

Etiska överväganden

De etiska överväganden som jag har gjort är framförallt hur jag skulle komma att förhålla mig gentemot barnen på den förskola som är objekt för min undersökning. Det första som var viktigt för att jag ska skulle kunna genomföra undersökningen var att jag informerade alla berörda om syftet med min undersökning. Inom det som kallas för informationskravet gäller också att informera om hur forskaren kan tänkas använda eventuella personuppgifter. För min undersökning innebar det att jag behövde informera om att inga personuppgifter kommer att tas in eller registreras. Samtycket från vårdnadshavare inhämtades genom att i god tid före studien skicka hem informations- och samtyckesblanketter till vårdnadshavare via förskolan. Jag var i informationsbrevet tydlig med att inget av barnen skulle kunna gå att identifiera efter att jag har skrivit min uppsats samt att de barn som inte deltog i studien inte skulle vistas i de miljöer jag utförde mina observationer och intervjuer. När jag hade fått föräldrarnas godkännande informerade jag barnen om undersökningen och frågade om de vill medverka.

Utifrån de barn som verkade villiga att delta samt där jag hade fått samtycke från föräldrarna valde jag ut fem barn med hjälp av pedagogerna. Det fanns på förhand en möjlig problematik med att det skulle bli verbalt skickliga barn som blev utvalda till att vara med i intervjuerna. Problematiken som kan uppstå är huruvida det ger en representativ bild av barnen på förskolan. Jag är även medveten om att det finns en problematik kring hur jag kan förlita mig på barnens medgivande till att vara med i studien. Annica Löfdahl menar i sitt kapitel om god forskningssed att man som forskare behöver ha en nyanserat förhållningssätt till barns handlingar, hur de i efterhand kan säga ifrån med andra medel än direkta verbala uttryck (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén 2015, s.41). Det innebar att jag inför och under intervjuerna behövde vara noggrann med att se och vara uppmärksam på signaler från barnen som skulle kunna tyda på att de egentligen inte ville vara med trots att de uttryckligen hade sagt det. Det hade i så fall varit min uppgift enligt god forskningssed att avbryta intervjuerna för barnens bästa. I både informations- och samtyckesblanketterna har jag förhållit mig till nyttjandekravet genom att informera om att den insamlade datan enbart kommer att användas till denna studie. Nyttjandekravet innebär dessutom att den insamlade datan inte kommer att kunna användas för exempelvis förskolans personal i deras kartläggning av enskilda barn. All data kommer efter att studien är genomförd att förstöras.

Resultat

I denna del av min uppsats kommer jag att redovisa det resultat som framkommit av min undersökning. Jag har valt att dela in resultaten i tre olika delar för att visa på hur barnen ser på inflytande och maktförhållande i olika aktiviteter i den dagliga verksamheten för att sedan avsluta med att tydliggöra svaren i en sammanfattning. I intervjuerna har jag valt att kalla pedagogerna för fröken då det är det begreppet barnen använder. De sex barn jag har intervjuat har jag här valt att kalla för B1, B2, B3, B4, B5 och B6 medan jag för enkelhetens skull benämns som A.

Utomhus - den fria leken

Något jag uppmärksammar i mina observationer är att den aktivitet barnen gör inomhus kan de sitta en längre tid med utan att bryta medan de aktiviteter som barnen gör utomhus byts ofta. Utomhus kan barnen ha ett stort inflytande och välja olika material och platser och tycks göra detta ofta. Inomhus finns ett stort utbud av olika sorters material och miljöer men barnen tycks leka på samma plats långa stunder (Observation 171110). I intervjun med barnen säger de när vi pratar om vad de gör utomhus:

A: Får man leka med vad man vill var man vill?

B1: Näää

B2: Naaeeejjj

B3: Neee

A: Hur tänker du B1?

B1: Nej det får man inte.

B3: Man får inte vara bakom huset på stora skolgården.

A: Kan ni komma på något som ni inte får bestämma över på förskolan?

B1: Att vi får inte gunga när vi vill, när det är snö får vi inte gunga.

A: Varför får man inte det då?

B1: För då alltså ha, man måste göra nånting annat.

A: Jaha

B1: Jag tycker det är kult att gunga.

Barnen uttrycker här att det finns restriktioner kring vad och var man får leka på gården men de säger ingenting om vem som har bestämt att det ska vara så. Att barnen inte säger att det är pedagogerna som sagt att de inte får tolkar jag som att det finns osynliga regler eller normer som styr. Ytterligare exempel på hur normerna styr barnens agerande ser jag när jag är ute och observerar. Alla barnen börjar gunga, jag går efter och då ropar ett barn att jag måste stänga grinden efter mig. Hen berättar att om man inte gör det kan de små barnen komma in och få en gunga på sig. Man måste gå på sidan för att inte göra illa sig inne vid gungorna. Några barn väljer sedan att klättra upp på ett tak på en lekstuga. De berättar för mig att man får vara på taket och de är stolta över att de klara av att ta sig upp. Även här är barnen medvetna om att det endast är tre barn som får sitta på taket för att ingen ska ramla ner. Vem som bestämt reglerna vid gungorna och lekstugan är inget de vet, det bara är så och jag upplever att barnen tycker det är bra för att ingen ska skada sig (Observation 171110).

Från observationerna och intervjuerna om utomhusmiljön har jag nu visat på fyra exempel som reglerar vad barnen får och inte får göra, av det barnen säger så tolkar jag också att barnen inte vet vem som har bestämt att det ska vara så, det är som det är. Exemplet med gungorna visar dock att det finns ett argument för regeln som barnen har accepterat som sanning. Jag tolkar det som att dessa normer och regler åtföljs av barnen utan motstånd samt att de är nogga med att andra gör detsamma. I en djupare tolkning innebär det att normen är så pass stark att barnen inte ifrågasätter den, vilket jag anser bottnar i ett maktförhållande där barnen inte ifrågasätter de vuxna eller verksamheten. Ett exempel på det från min observation är när en av pojkarna ber om att få ta ut en bil till den gården vi leker på, men blir nekad av pedagog då det tydligen inte fungerat dagen innan då han fått använda en bil där vi i dag leker. Pedagogen frågar då vad han istället skulle vilja göra och han önskar då att få spela bandy (Observation 171110). Jag tolkar den händelsen som att det finns tillfällen då barnen får prova att göra saker som det normalt inte tillåts men att de ändå måste förhålla sig till hur det ska vara. Att pedagogen istället frågar vad barnet vill göra istället tolkar jag som ett sätt att göra barnet delaktig i det beslutet. De olika exemplen ger en ganska tydlig bild av hur barnen upplever hur det är på förskolan där det finns reglerande normer där pedagogerna närvaro egentligen inte behövs även om barnen önskar att de är det:

A: Var är fröknarna då? .
B1: Ehh, dom står där.
B2: Och tittar på oss.
A: Brukar fröknarna vara med och leka?
B1: Ibland
A: Vad leker dom då?
B1: Ibland fotboll med oss.
A: Skulle ni vilja att fröknarna var med och lekte?
B1: Yes.
A: Vad skulle fröknarna leka då?
B3: Fotboll
A: Spela fotboll?
B1: Yes.
A: Finns det något annat dom skulle kunna vara med och göra?
B1: Yes.
A: Vad är det då ?
B3: Bandy och kurragömma.

Barnens önskan om att pedagogerna ska vara med i deras aktiviteter kan tolkas på många möjliga sätt och utifrån flera perspektiv. Jag väljer här att tolka det som att barnen vill ha pedagogerna nära eftersom det då finns en möjlighet att ha inflytande över de normer som råder i utomhusleken. Exemplet med pojken som ena dagen fick ta med sig sin bil ut på gården visar på att när pedagogerna är där kan barnen få vara med och bestämma. Även om han vid min observation inte fick ta med sig bilen så hade han dagen innan fått använda sitt inflytande genom att faktiskt få göra som han önskade. Om pedagogerna dessutom är med i själva aktiviteten eller leken ökar barnens möjligheter till inflytande då de kan, trots att verksamhetens regler följs, utmana pedagogerna. Utomhuslekens mera friare styrning innebär i sig att barnen får utöva mer inflytande men jag tolkar det som att de tycker att det är viktigt med de närvarande pedagogerna. Det B3 uttrycker i intervjuerna är att hen vill ha med de vuxna i de lekar som är hens favoritlekar där hen känner sig trygg med att få bestämma. Det finns som jag ska visa i nästa kapitel en skillnad mot inomhusleken där pedagogerna i betydligt högre grad är med och styr vilka aktiviteter som barnen kan välja mellan.

Skillnaden är också tydlig när man gör en jämförelse kring vilka barnen leker med. Jag frågar barnen om de får välja vilka kompisar de vill leka med och då svarar barnen:

B5: Aaa AAA det får man

B4: Och även om man säger nej.

B6: Om typ man måste få gunga med en kompis

B4: Men inte om det är fullt.

B5: Men man måste inte.

B6: Men om man vill gunga med en kompis och kompiserna säger nej är det inte okej.

B5: Jo men då , ska jag berätta en grej B6 på riktigt om alla vill gunga med en annan kompis, om ingen väljer att gunga med mej kan jag inte bara bestämma att dom ska gunga med mej.

Då kanske nån annan vill gunga med mej sen.

Barnens svar visar på att man får leka med vem man vill så länge den kompiserna också vill leka. Det verkar inte finnas någon styrning från verksamhetens sida förutom de normerande regleringar som jag skrev om ovan. Barnen har därmed ett reellt inflytande över sina val av lekkamrater i utomhusleken, vilket skiljer sig från hur det ser ut inomhus.

Inomhus - att välja

Under min observation samlar pedagogerna barnen i en cirkel och frågar var och med vad barnen önskar leka. Barnen och pedagogerna är noga med att ingen blir lämnad att leka ensam om man inte själv önskar det. Barnen väljer att leka i bostaden, stora bygget, spela spel och göra pärlplattor. Den aktivitet de har valt leker barnen i över en timme utan att byta (Observation 171110). I intervju med barnen säger de så här:

A: Får ni bestämma något då?

B3: Ganska, lite ibland.

B1: Ja när vi bygga.

B3: Ja

B1: Måste tänka, och få fanns det klossar där ute men dom har inte öppnat dom nu.

A: Mhm, men du bestämmer när ni ska öppna dom?

B1: Nej.

A: Vem bestämmer det då?

B1: Fröknarna.

I intervjun ovan framkommer det att barnen i själva leken får bestämma *hur* de ska leka men att det är pedagogerna som bestämmer *vad* och *när* de får leka. Det verkar ofta som om barnen inte är vana vid att reflektera över att de vuxna bestämmer som de gör vilket syns i att de först svarar att de får bestämma men vid mina följdfrågor så blir svaret ändå att det är fröknarna som bestämmer. Det reella inflytandet över leken blir därmed begränsat även om pedagogerna gör barnen delaktiga i beslutan kring vad som ska lekas. Den observerade stunden då barnen gör sina val, visar dessutom att barnen inte kan välja helt fritt då det är viktigt att inget barn lämnas ensam. I och med att det även är viktigt för barnen tolkar jag som att det är ett normaliserat tillstånd som på denna förskola alltid ska finnas med, även om det begränsar det enskilda barnets möjlighet till inflytande.

I mina intervjuer fortsätter jag att samtala med barnen om vem som bestämmer och hur de känner att de har inflytande och då säger de så här:

A: Men ni får bestämma vad ni ska bygga för något?

B2: Aa

B3: Ja

B1: Yes

A: Är det något mer ni får bestämma?

B1: Neä. Vilka val vi får vala, det som man får valat och den som vill ha den.

Återigen menar barnen på att de själva får välja *hur* de ska göra en aktivitet, i det här fallet vad de ska bygga. B1 berättar här om valstunden och jag tolkar hans ord här som en redogörelse för hur det går till på valstunden. Den tolkningen bygger jag på mina observationer av valstunden där barnen samlas i en cirkel och i mitten placerar pedagogen ”valstundskort”. Kortet är i olika färger och på kortet finns en bild på Play doh, tågbyggen eller Polydron. Det finns tre Play doh kort, två tågbyggen och två Polydron. Pedagogen bestämmer vilket barn som ska få göra sitt val. När ett barn valt ett kort lägger de kortet bakom ryggen. När alla sedan är klara får de sätta sig vid det valet de gjort och arbeta med

det tills en pedagog säger att det är dags att avsluta (Observation 171116). Observationerna och B1:s redogörelse stämmer överens och kanske är det hens "Neä" som är svaret på min fråga. Jag tolkar det som att trots att barnen vet att det är en valstund så är de även medvetna om att det inte är helt ett fritt val. I min intervju med barnen säger de så här:

A: Vad bestämmer fröknarna mer då?

B4: Dom bestämmer inte över vad vi ska välja på tärningsvalet

B5: Nää

B6: Nää

B6: Net får vi själva bestämma

B5: Ja

B6: Om man önskar vad man vill ha och allt är taget då kan man inte ta det. Men typ om man är sist får man inte välja det man vill.

Barnen säger att de får välja och bestämma helt själva på tärningsval. Tärningsval är en annan variant där barnen får välja aktivitet att göra. Precis som i den ovan beskrivna valstunden så är det pedagogerna som har gjort val innan kring vilka slags aktiviteter barnen kan välja mellan. Valstunden är en viktig del av verksamheten som ofta syftar till att barnen får träna på ha inflytande och själva upplever de den som en positiv stund då de har möjlighet att själva få bestämma vad de vill göra men utifrån de valkort som finns att välja mellan. Pedagogerna för ett protokoll som visar på hur ofta ett barn gör ett val. Om pedagogen bedömer att barnet borde göra ett annat val kan man vänta med att låta barnet göra sitt val tills efter det valkort som barnet vid tidigare valstunder valt inte finns kvar. Jag tolkar valstunden som en stund där barnen faktiskt får träna på inflytande och samtidigt som en stund där riktigt inflytande inte finns. Pedagogernas bestämmande av både vilka aktiviteter som går att välja mellan och i vilken ordning barnen får göra sina val kan givetvis vara bra i träningen men det innebär också att det reella inflytande uteblir och vi får istället prata om att de är delaktiga i besluten.

Jag tolkar det dessutom som så att barnen är medvetna om att man inte alltid kan göra det valet som man själv vill eftersom alternativen och hur många som kan göra samma sak är begränsade. I intervjuerna med barnen säger de så här:

A: Är det bra att fröknarna bestämmer?

B1, B2 och B3 (samtidigt): Jaa

A: Varför är de det?

B1: För sen har vi massa kul.

Det förefaller så att barnen vet om att finns begränsningar i valstunden men att de accepterar det för att det är så pedagogerna har bestämt att det ska vara. Jag tolkar det som att maktförhållandet mellan barnen och pedagogerna är normaliserat och att det därför inte ifrågasätts eller utmanas av barnen. Det B1 säger ovan visar dessutom på att barnen genom att göra så som det är bestämt att man ska göra belönas med att göra något roligt. Det blir därmed ett ojämlikt maktförhållande mellan barnen och pedagogerna där normen säger att du som barn ska göra de val som fröken förväntar sig, belöningen ligger i att de senare blir "massa kul".

Som synes är det skillnad mellan hur barnen ser på utomhusleken och inomhusleken där jag tolkar det som att den senare utifrån barnens perspektiv mer tydligt är bestämd av fröknarna. När jag frågar barnen om de får leka samma saker utomhus som inomhus så svarar de:

A: Får man leka kull både inne och ute?

B5 och B6: Näää

B6: Inte inne där får man inte springa.

B5: Men man kan leka kurragömma inne.

B4: Aaa, man får inte springa inne.

B5: Näää

A: Har du bestämt det att man inte får springa inne?

B5: Nä för det har fröknarna bestämt att man får absolut inte springa inne. För det är halt inne.

Barnen svarar tydligt att de inte får springa inomhus för att det har pedagogerna bestämt och då kan man inte heller leka kurragömma. Att de inte får springa inomhus med motiveringen att det är halt inne, vilket inte verkar ifrågasättas av barnen, tolkar jag som att pedagogerna har ansett att det fanns ett problem med att barnen sprang inomhus och därför behövs det en regel mot det. En vidare tolkning av det blir att mer rörliga aktiviteter ska göras utomhus medan man inomhus gör lugnare aktiviteter vilket barnen följer.

Fröken

Dagen på förskolan börjar utomhus, så är det varje dag. Barnen är väl medvetna om att man måste klä sig i de kläder föräldrarna eller pedagogerna vill att man ska ha på sig och det är inget man kan ändra (Observation 171110).

A: Vem bestämmer vad man ska klä på sig då?

B6: Fröknarna och mamma och papparna.

A: Mhm

B5: När det är vinter måste barnen lyssna vad mamma och pappa vill klä på oss.

Både i mina observationer och i intervjuerna är det tydligt att barnen är väl inskolade i hur och vad de ska klä sig i. Jag tolkar det som att normerna är starka och att fast att de kan behöva hjälp så är det ingen som försöker att klä sig annorlunda än det som pedagogerna har bestämt. Det är intressant att barnen även berättar att föräldrarna är med och bestämmer vad man ska klä på sig vilket jag tolkar som att det finns en samstämmighet som kan bero på föräldrarna är med kring klädsituationen vid lämning och hämtning.

När det är dags för lunch spritar alla barn händerna och går på ett led till matsalen. I matsalen tar barnen sin mat själva och uppmanas att välja någon grönsak. De har sedan bestämda sittplatser vid borden. Barnen äter sin mat under tystnad då man har en klocka som tickar i ca fem minuter innan barnen får börja prata. När barnen har ätit färdigt väntar de på att en pedagog tillåter dem att gå med sin tallrik till disken. Barnen kommer sedan tillbaka och sätter sig vid bordet där de får vänta tills en pedagog ger klartecken för barnen att ställa upp stolen och gå tillbaka till avdelningen (Observation 171116). Att barnen på den studerade förskolan är väl inkörda i de rutiner och regler som finns vid matsituationen är tydligt, återigen finns det starka normer kring vad som förväntas av barnet vilka dessutom motsvaras av barnen vid mina observationer. Jag tolkar det som att pedagogerna och förskolan har varit tydliga både med dels sina regler och dels kring vilka normer som gäller på förskolan.

I mina samtal med barnen framkommer det oftast att pedagogerna är med och bestämmer saker som begränsar barnen, antingen genom att vidhålla det normaliserade eller genom andra

regler. Det är först när jag uttryckligen ber barnen om det som de kan uttrycka något som pedagogerna gör bra:

A: Vad gör fröknarna som är bra då?

B5: Dom säger stopp om vi gör något tokigt. Men på ”avdelningen för yngre barn” då förstå dom inte vad vi säger så vi måste säga det till nån fröken.

A: Så då får man hjälp av en fröken?

B5: Ja dom är så liten så dom förstår inte vad vi säger.

Svaren från B5 berättar två olika men sammanhängande saker för oss. Det första är att barnen ser att det är viktigt att pedagogerna finns nära så att de kan hjälpa till att sätta stopp om det är något som blir tokigt eller fel. Det andra tycker jag är mer intressant då jag tolkar det som att hen menar att de som äldre barn ska hjälpa till att förklara för och hjälpa de yngre barnen när det behövs. Även om B5 säger att de yngre inte riktigt förstår utan att man kanske måste ta hjälp av en fröken så finns det en förväntan att de äldre ska hjälpa de yngre. I en vidare tolkning så kan det förklara hur de normer och regler som gäller på förskolan är så pass starka att de inte ifrågasätts då barnen överför dem till varandra. Det kan även förklara varför barnen så sällan i intervjuerna säger att pedagogerna bestämmer, istället framkommer det i samtalen med barnen att de tycker att det är viktigt att pedagogerna på förskolan är snälla, superbra och att man tycker att det är kul. Att vara snäll och bry sig om barnen framställer de själva väldigt konkret när de säger:

A: Hur tycker ni att en bra fröken är då?

B3: Emmm, superbra.

A: Hur är man när man är superbra då?

B1: Tycker man att det är kult.

A: Tycker barnen att det är kul då?

B1: Mm.

Att pedagogerna ska tycka att det är kul tyder igen på en önskan om att barnen vill att pedagogerna ska vara med i deras aktiviteter. På frågan kring vad pedagogerna egentligen gör svarar barnen:

A: Vad gör fröknar på förskolan?

B3: Dom kollar hur det gick när någon gjort illa sig.

A: Jaha, vad gör dom då? När dom kollar hur det gick?

B2: Hjälper upp dom

B1: Den som ramlade. Om det kommer blöder så tvättar dom sin blöd.

B2: Sen sätter dom på plåster

Barnens syn på vad pedagogerna gör handlar här om omsorg och att de tar hand om barnen på förskolan. Precis som i exemplet med när B5 behövde hjälp med att förklara för de yngre barnen och då vände sig till de vuxna så finns det även här en förväntan från barnen om att pedagogerna kommer och hjälper till. Jag tolkar det som att det finns en stor tillit till pedagogerna från barnens sida vilket kan vara en förklaring till att normerna på förskolan inte utmanas.

Sammanfattning

Barnen berättar att de får vara med och bestämma vad de ska göra på förskolan. Utifrån deras perspektiv får de välja fritt vad de ska göra när de är utomhus även om de berättar om en del begränsningar som reglerar aktiviteterna och lekarna. De anser alltså att de får bestämma själva när de är ute men även till viss del när de är inomhus. Barnen lyfter fram de olika valstunderna som exempel på när de får vara med och bestämma vad de ska göra. De inser även att det finns begränsningar i deras inflytande gällande valen då de bara kan välja mellan det som pedagogerna har bestämt.

När det gäller situationer som påklädnad och i maten är barnen tydliga med att det är de vuxna som bestämmer vilket även syns i att de inte ifrågasätter hur det går till. Det är endast vid ett fåtal tillfällen som barnen anser att de vuxna faktiskt har bestämt reglerna på förskolan, bland annat refererar de till att man inte får springa inomhus. Det barnen berättar är att pedagogerna ska finnas nära till hands när barnen behöver hjälp, exempelvis om det blir tokigt eller om någon gör illa sig. Givetvis anser barnen att det är pedagogernas uppgift att leda valstunderna och hjälpa barnen så att alla får ett val och att ingen blir ensam. Barnen tycker också att det är viktigt att pedagogerna tycker att det är kul och är superbra.

Diskussion och slutsatser

Diskussion

Syftet med undersökningen i den här uppsatsen var att undersöka om hur barn i förskolan ser på pedagogen och deras egna möjligheter att vara delaktiga och ha inflytande.

Frågeställningarna som har använts har syftat till att utröna huruvida barnen själva anser att de har inflytande och har rätt att uttrycka sig och kunna påverka i förskolan samt om de anser att de vuxna verkligen lyssnar till deras tankar och önskemål. För att kunna besvara mina frågeställningar har jag utgått från att diskutera barnens perspektiv och använt mig av begreppen *delaktighet och inflytande* samt *makt och maktförhållandet*.

Att använda sig av ett barns perspektiv innebär vissa begränsningar för vår förståelse av deras intentioner och uttryck för mening och det gäller att i tolkningen hela tiden vara öppen för den tvetydighet och komplexitet som råder (Johansson 2003, s.44). Barnens perspektiv på hur pedagogerna är och vad de gör förklarar även en del av hur det är på förskolan. Johansson och Pramling Samuelsson menar på att det säger något om hur barnet tänker men också om den erfarna verkligheten, vare sig det är relationer eller miljö (Johansson & Pramling Samuelsson 2003a, s.25). Arnér och Tellgren lyfter fram att det är viktigt att lyfta fram sammanhanget och barnets olika roller, i det här fallet förskolebarn, när man diskuterar barns perspektiv på pedagogerna (Arnér & Tellgren 2006, s.36). Barnen i min undersökning uttrycker att det viktigaste för en pedagog är att den är bra, snäll och omhändertagande. De bär även med sig en önskan om att pedagogerna ska vara mer delaktig i deras aktiviteter. En slutsats jag drar av den önskan är att när pedagogerna deltar på samma villkor i aktiviteter så ges barnen möjligheter till inflytande. Johansson och Pramling Samuelsson menar på att när de vuxna är med och deltar i barnens lekvärld så anser barnen att de själva kan få påverka och bestämma (Johansson & Pramling Samuelsson 2003a, s.25). Rauni Karlsson menar på att det är av vikt att det är barnen som är initiativtagare till aktiviteten för att de på riktigt ska kunna jämföras med den vuxne pedagogen (Karlsson 2009, s.170). Mina resultat visar på att barnen på den undersökta förskolan inte utmanar de normer som råder. Dolk tar i sin avhandling upp att barn försöker skapa sig inflytande genom, exempelvis, göra motstånd när de ska klä på sig (Dolk 2013, s.13). Hon menar bland annat på att barn genom att skoja, vägra

och gråta gör motstånd mot de vuxna och den pedagogiska verksamheten och på så sätt försöker nå inflytande (Dolk 2013, s.34). Att barnen inte utmanar normerna tyder på att de är starka och barnen väl inskolade i hur de ska bete sig och göra.

Barnens uttryck att pedagogerna ska vara "kult" går även igen när de besvarar mina frågor om varför de ska göra som pedagogerna säger. Det är bra att pedagogerna bestämmer för då blir det kul sen inverkar även på hur barnen agerar i olika valmöjligheter. Att det oftast blir som pedagogerna vill samstämmer med det som Karlsson säger om att de vuxna har ett tolkningsföreträde där barnens olika perspektiv och gemensamma intresse kan hamna i skymundan och där barnens ageranden resulterar i belöningar, antingen på förskolan eller hemma (Karlsson 2009, s.183). Samma resonemang och slutsats går att dra av exemplena kring valstunden där barnen både uttrycker att de har inflytande över sina egna val men att man ibland inte kan styra vad man ska välja. Mina observationer stärker analysen av barnens perspektiv i frågan men det viktiga i enlighet med uppsatsen syfte är vad barnen anser. Dock så handlar valstunden om att, enligt pedagogerna, träna på rätt viljor där pedagogerna begränsar barnens inflytande och delaktigheten uteblir då barnen och de vuxna inte planerar och bestämmer tillsammans (Arnér & Tellgren 2006, s.91). Jag tycker att Dolks användning av begreppet vänlig maktutövning som en osynlig styrning är intressant och det skulle vara spännande att fortsätta studera kring hur barnen reflekterar över valstunden utifrån det perspektivet (Dolk 2013, s.88). Enligt barnen som ingick i Arnér och Tellgrens studie ansåg barnen att de vuxna bestämmer mycket, vilket barnen inte ifrågasätter men de skulle mycket väl ha förmågan att ansvara för mer än de får (Arnér & Tellgren 2006, s.14). Det verkar ofta som om barnen inte är vana vid att reflektera över att de vuxna bestämmer som de gör vilket syns i att de först svarar att de får bestämma men vid mina följdfrågor så blir svaret ändå att det är fröknarna som bestämmer. Arnér och Tellgren visar på liknande resultat och menar på att utifrån deras samtal med barnen så ifrågasätter inte barnen att de vuxna bestämmer samt att de barn som upplever att de ibland bestämmer inser att de *kan* bestämma men att de inte *får* bestämma (Arnér & Tellgren 2006, s.81). Detta är något som även pedagogerna i Dolks studie bekräftar där hon även menar på att det är viktigt att barnen inte själva uppfattar styrningen från pedagogerna och pedagogerna slipper därmed att ha en auktoritär vuxen position (Dolk 2013, s.89). Vidare beskriver Dolk att med hjälp av olika strategier och

tekniker kan pedagogerna genom vänlig maktutövning få barnen att lyda och följa (Dolk 2013, s.90f).

Min utgångspunkt och definition av begreppet inflytande var att det skulle vara reellt och därmed utgå från barns perspektiv. Barnen menar att de får vara med och bestämma hur de ska utföra lekar och aktiviteter, det finns en skillnad mellan när de är utomhus och inomhus. Precis som hos Arnér och Tellgren så får barnen i stort sätt bestämma vad de ska göra i den så kallade fria leken men fröknarna bestämmer *när, var, hur, och hur länge* (Arnér & Tellgren 2006, s.89). Jag menar på att skillnaden mellan utomhus- och inomhusaktiviteterna beror på de normer som finns på förskolan, där inomhusaktiviteten styrs av de val som görs vid valstunder och liknande. Barnen är medvetna om de normer och regler som finns och agerar utefter vad de tror att de vuxna vill eftersom de vet att det i så fall blir belönade på något sätt. Det innebär också att de maktförhållanden som finns på förskolan och som verkar genom normerna är ojämlika och bygger på relativt stabila styrkeförhållanden (Dolk 2013, s.26). Ett för mig intressant område att studera vidare kring är vilken påverkansgrad pedagogernas användande av barns perspektiv har för hur barn ser på sitt eget inflytande. För även om Johansson och Pramling Samuelsson menar på att barns perspektiv har blivit *begrepp i tiden* så tycker jag att mina resultat styrker Arnér och Tellgrens resonemang om att pedagoger idag utgår från ett vuxet perspektiv på barn (Johansson & Pramling Samuelsson 2003a, s.1, Arnér & Tellgren 2006, s.12).

Metoddiskussion

Att använda mig av en semistrukturerad intervjumetod och observation anser jag har varit ett användbart tillvägagångssätt. För att samla in min empiri valde jag att intervjua barn på en förskola. Till att börja med tänkte jag att jag endast skulle använda mig av intervjuer men för att på kort tid få så mycket empiri som möjligt valde jag att även göra observationer. För att undvika att barn vars vårdnadshavare inte gett sitt samtycke skulle kunna hamna i mina observationer valde jag att observera en mindre femårsgrupp. Som jag skrev tidigare i min undersökning valde jag att under observationerna analysera hur barnen agerar i olika situationer. Jag har fört anteckningar under observationerna för att sedan kunna föra en loggbok över det jag har sett. Observationerna av barnen har jag även använt som underlag

till intervjuerna för att kunna skapa så bra följdfrågor som möjligt. Under min intervju bad jag barnen rita en teckning som illustrerar vad de gör eller hur det ser ut på förskolan. Innan jag påbörjade min intervju frågade jag barnen om de vill vara med och informerades om att jag kommer spela in det som sägs. Jag använder mig under intervjun av den teckning barnen illustrerar för att fånga tillbaka barnen i den diskussion vi har, då barnen har lätt för att samtala om andra saker som dyker upp. Under intervjun säger barnen:

B5: Vart är frågorna ?

A: Jag frågar ju er saker hela tiden.

B4: Kommer hörs det där.

A: Ja jag spelar inte det där så jag kan lyssna sen.

B6: Är det här ?

Jag tolkar det då som att de svar jag får från barnen borde vara svar som stämmer överens med verkligheten som bäst då de inte uppfattar att jag hela tiden ställer frågor. Jag märker under intervjun att ett av barnen ändå ser mig som en fröken I att hen har svårt att ge de svar hen kanske egentligen vill. Jag anser ändå att det sett jag valt att göra min undersökning är det bästa.

Om jag istället valt att intervjua barnen under en promenad i barnens förskolemiljö hade jag kanske fått andra svar då barnen varit mer inställda på att det var frågor som de förväntas svara rätt på. Jag tror däremot inte att deras svar hade givit mig en ärligare bild av deras syn på förskolan.

Slutdiskussion

Min studie visar på att barnen på den undersökta förskolan själva anser att de endast har ett reellt inflytande över hur verksamheten och deras vardag ser ut i den fria leken. Detta styrks av de observationer som jag gjorde där det framförallt var i utomhusleken som barnen på riktigt utnyttjade det inflytandet. När det gäller inomhusaktiviteter så var de mer styrda av olika sorters valstunder från pedagogernas sida vilka alla hade inslag av maktutövning och styrning. Det är intressant att pedagogerna påpekar att valstunderna syftar till att öva barnen i att använda sig av deras inflytande när det samtidigt så tydligt endast gör barnen delaktiga i de beslut som mer eller mindre redan är tagna. Barnen är medvetna om att det under valstunderna finns inskränkningar på hur och vad de kan välja men verkar inte ifrågasätta det.

Just avsaknaden av barnens ifrågasättningar är ett väldigt intressant resultat i studien då det innebär att barnen har accepterat de förhållningssätt och regler som finns på förskolan. Jag har valt att benämna det som normer i studien då makt och maktförhållanden ofta tar sig uttryck genom de osynliga regler och strukturer som är norm, exempelvis på en förskola. Det visar sig även i mina resultat att barnen ofta är omedvetna om varför de får eller inte får göra vissa saker. Det leder till att de normsystem som finns på förskolan och det arbete som förskolan gör mycket effektivt anammas av barnen och tas för självklart. Det visar sig som sagt genom att barnen inte gör motstånd mot vare sig osynliga regler eller hur valstunderna fungerar. Avslutningsvis kan jag inte låta bli att fundera på om detta arbete på förskolan är medvetet med bakomliggande förklaringar som att det ska vara ordning och reda med fokus på lärande. Oavsett vilket så visar min undersökning att det skulle behövas forskas vidare om läroplanens texter om förskolan som en plats där barnen ska få utveckla sina demokratiska rättigheter genom att bland annat ha ett reellt inflytande över verksamheten och hur förskolor faktiskt arbetar med detta på ett tydligt sätt. Givetvis ska det även vara tydligt utifrån barnens perspektiv.

Referenser

Tryckta källor

Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna*. Lund: Studentlitteratur.

Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn: Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Stockholm: Ordfront förlag.

Doverborg, E. & Anstett, S. (2003). Dokumentationens pedagogiska möjligheter. I: Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I (red.) *Förskolan - barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Eklund, G. (2016). *Hermeneutik*.

<https://www.vasa.abo.fi/users/geklund/Hemsida%20dokument%202016-17/Hermeneutik.pdf>

[2017-11-22]

Emilson, A. (2003). Sätta barnet i centrum - en fråga om perspektiv. I: Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I (red.) *Förskolan - barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Hartman, S. (2004). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Falun: Natur och Kultur.

Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskare och pedagogers möten med barns perspektiv. I: *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1/2), 42-57.

Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I. (2003a). Förskolans vardag. I: Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I (red.) *Förskolan - barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I. (2003b). Barns perspektiv och barnperspektiv i pedagogisk forskning och praxis. I: *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1/2), 1-5.

Karlsson, R. (2009). *Demokratiska värden i förskolebarns vardag*. Göteborgs universitet.

Lpfö 98, rev.16, Läroplan för förskola 1998, reviderad 2016. Stockholm: Skolverket.

Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber

Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. I: *Pedagogisk forskning i Sverige 2003 nr 1-2. 8 (1-2), 70-84*

Thomassen, M. (2014). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*, 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning.

Utrikesdepartementet. (2006). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Regeringskansliet.

Westerlund, K. (2011). *Pedagogers arbete med förskolebarns inflytande: En demokratididaktisk studie*. Malmö Högskola.

Otryckta källor

Observationer 10-11-2017

Observationer 16-11-2017

Intervju 16-11-2017 kl. 13.05, 17:17 min.

Intervju 16-11-2017 kl.13.26, 20:00 min.

Bilagor

Tema pedagogerna

- Vad gör pedagogerna i förskolan ?
- Hur vill du att en pedagog ska vara?
- Hur vill du inte att en pedagog ska vara ?
- Hur tror du att pedagogerna vill att du ska vara ? Varför då ?
- Var finns dom vuxna/ var kan man hitta dom ? Vad gör dom där ?

Tema inflytande och delaktighet

- Vem är det som bestämmer ? Varför då ?
- Pratar du med en vuxen varje dag? Berätta var och när ?
- Berätta när du har kommit på något som du fick bestämma?
- Berätta när du kom å något som du inte fick bestämma
- Finns det regler på förskola ? Vad är det för regler ?

Information angående uppsats om barns syn på pedagoger.

Jag är student på det erfarenhetsbaserade förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver jag ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och mitt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om hur barn ser på de vuxna i förskolan, varför finns de där och vad gör pedagogerna utifrån barnens perspektiv samt hur stort inflytande anser barn att de har över sin egen vardag i förskolan?

För att samla in material till studien skulle jag gärna vilja besöka XXX mellan 1/11-30/11 2017. Jag skulle då vilja genomföra observationer och intervjuer med barn med fokus på deltagande och inflytande. Intervjuerna kommer ske i mindre barngrupp och spelas in för att jag ska kunna bearbeta och analysera den information jag får. När det gäller observationerna så kommer jag endast att föra anteckningar om vad som sker (dvs. dessa kommer inte spelas in).

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill jag be om ert medgivande för ert barns deltagande i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om ni samtycker till studien fyller ni i bifogat formulär. I sådant fall kommer även barnen att bli åldersadekvat informerade om studien och de ges också möjlighet att besluta om sitt eget deltagande.

Kontakta gärna mig eller min handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,
Angelica Rössler

Linda Murstedt
Södertörns högskola

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag/vi **samtycker** till att mitt/vårt barn deltar i studien.

Barnets namn:

Vårdnadshavares namnunderskrift/er.....

Formuläret återlämnas till XXX senast den 1/11-17 Om du/ni inte samtycker till att medverka i studien så bortse från detta brev.

Information angående uppsats om barns syn på pedagoger.

Jag är student på det erfarenhetsbaserade förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver jag ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och mitt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om hur barn ser på de vuxna i förskolan, varför finns de där och vad gör pedagogerna utifrån barnens perspektiv samt hur stort inflytande anser barn att de har över sin egen vardag i förskolan?

För att samla in material till studien skulle jag gärna vilja besöka XXX mellan 1/11-30/11 2017. Jag skulle då vilja genomföra observationer och intervjuer med barn med fokus på deltagande och inflytande. Intervjuerna kommer ske i mindre barngrupp och spelas in för att jag ska kunna bearbeta och analysera den information jag får. När det gäller observationerna så kommer jag endast att föra anteckningar om vad som sker (dvs. dessa kommer inte spelas in).

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill jag be om förskolans medgivande för deltagande i studien. De barn och vårdnadshavare som deltar i studien kommer få ett separat informationsbrev samt fylla i en samtyckesblankett om de väljer att delta. All medverkan i studien är frivillig och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Kontakta gärna mig eller min handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,
Angelica Rössler

Linda Murstedt
Södertörns högskola